

till

Beredningsutskottets utlåtanden och memorial för år 1906.

Handlingar ang. förslaget upprättande å Sabbatsbergs sjukhus af en icke- klinisk afdelning för kvinnosjukdomar.

(Jfr motionen n:r 22 för 1905).

1. Hälsovårdsnämndens yttrande (sid. 1—3).
2. Sjukhusstyrelsens yttrande (sid. 3, 4).
3. Öfverläkaren professor F. Westermarks till sjukhusstyrelsen afgifna utlåtande (sid. 4—7).
4. Sjukhusdirektören d:r Wetterdals utlåtande (sid. 7—10).

1.

Till Stockholms stadsfullmäktiges beredningsutskott.

Uti en den 30 oktober 1905 hos stadsfullmäktige väckt motion har herr P. B. Romare hemställt, att stadsfullmäktige behagade besluta anmoda hälsovårdsnämnden att vid behandlingen af väckt förslag om utvidgning af Sabbatsbergs sjukhus tillse, att sådana anordningar vid den gynekologiska afdelningen därstädes vidtagas, att tillfälle blifver beredt för de patienter, som sådant önska, att erhålla vård af läkare med specialutbildning i kvinnosjukdomar utan skyldighet för patienten att låta använda sig för klinisk demonstration.

Genom utskottets remiss den 7 november 1905 anmodad att yttra sig öfver motionen, får hälsovårdsnämnden anföra följande.

Efter föregående omfattande utredning har hälsovårdsnämnden i skrifvelse till stadsfullmäktige af den 3 november 1905 framlagt förslag till utvidning af Sabbatsbergs sjukhus, afseende jämväl den gynekologiska afdelningen, hvilken dock fortfarande skulle behållas såsom en afdelning, hvaremot nu föreliggande motion i sig innebär, att denna afdelning skulle uppdelas i två afdelningar, en klinisk och en icke klinisk. Sedan emellertid beredningsutskottet beslutat återremiss af förenämnda byggnadsförslag, skulle det väl kunna synas, som om vid besvarandet af återremissen lämpligast borde tagas under öfvervägande det förslag, som innefattas i den väckta motionen, men då vid utarbetandet af det nya byggnadsförslaget det är af vikt att hafva klargjord den ställning, som stadsfullmäktige kan komma att intaga till det i motionen angifna syftemål, har hälsovårdsnämnden ansett sig böra redan nu utlåta sig öfver motionen.

Sedan hälsovårdsnämnden för sådant ändamål anmodat styrelsen öfver Sabbatsbergs sjukhus att yttra sig i ärendet, har styrelsen numera afgifvit dylikt yttrande samt därvid tillika fogat särskilda utlåtanden af öfverläkaren vid gynekologiska afdelningen professor F. Westermarck och sjukhusets direktör d:r H. Wetterdal.

Med öfverlämnande till stadsfullmäktige af dessa yttranden, får hälsovårdsnämnden på grund af hvad däri utredts och anförts för sin del hemställa, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd från stadsfullmäktiges sida.

På sätt sjukhusstyrelsen med stöd af den gjorda utredningen och på grund af egen erfarenhet yttrat, synes det nämligen hälsovårdsnämnden vara ådagalagdt, ej mindre att den gynekologiska afdelningen vid Sabbatsbergs sjukhus är af synnerligen stor vikt för den kliniska undervisningen, hvilken åtminstone medelbarligen kommer hufvudstaden och dess sjukvård till godo, utan äfven att en uppdelning af den gynekologiska afdelningen i två afdelningar, en klinisk och en icke klinisk, skulle komma att i flera afseenden medföra betänkliga olägenheter; hvarförutom hälsovårdsnämnden är fullt öfvertygad om, att vederbörande läkare skola fortfarande såsom hittills låta sig angeläget vara att tillse, det ingen patient skall mot sin vilja blifva föremål för klinisk demonstration.

Om emellertid, hvilket hälsovårdsnämnden icke vill bestrida, önskligast vore, att vid något af stadens öfriga sjukhus kunde anordnas en gynekologisk afdelning, som icke är förenad med klinisk behandling, kan detta mål vinnas, om tilltänkta planen till ett nytt sjukhus för Södermalm vinner sin lösning. Sker detta, kan

där anordnas en gynekologisk afdelning, som icke blir klinisk, och afdelningen vid Sabbatsbergs sjukhus skulle då fortfarande kunna användas hufvudsakligast för den kliniska undervisningen. Därigenom skulle således vinnas det önskemål, som fått sitt uttryck i föreliggande motion. Att under tiden låta behandlingen af kvinnosjukdomar vid Sabbatsbergs sjukhus fortgå, på sätt nu sker, synes icke kunna vara förenadt med någon nämnvärd olägenhet.

Stockholm den 20 april 1906.

På hälsovårdsnämndens vägnar:

O. MEDIN.

Carl Schönmeyr.

2.

Till Stockholms stads hälsovårdsnämnd.

Efter erhållen remiss å en af kamreraren P. B. Romare hos stadsfullmäktige väckt motion angående vidtagande af sådana anordningar vid den gynekologiska afdelningen å Sabbatsbergs sjukhus, att tillfälle blefve beredt kvinnor, som där intagas, att blifva vårdade utan skyldighet att låta använda sig för klinisk demonstration, får styrelsen öfver Sabbatsbergs sjukhus med öfverlämnande i afskrift af till styrelsen inkomna utlåtanden af såväl öfverläkaren vid sagda afdelning, professor F. Westermarck, som sjukhusets direktör, med. doktorn H. Wetterdal, härmed till en början meddela, att, såvidt styrelsen kan finna, ingen förändring i fråga om dispositionen af de föreslagna nya sjukhuslokalerna, afvikande från den, kommitterade för sjukhusets utvidgning föreslagit, behöfver företagas, därest motionen skulle vinna bifall. Skulle så ske, måste däremot medel anvisas till uppehållande af läkarevården å den icke kliniska afdelningen, då det ej kan sättas i fråga, att lärare från Karolinska institutet skola vilja utan ersättning handhafva läkarevården å en afdelning, där undervisning ej finge meddelas; och anser styrelsen, att härför borde beräknas för en öfverläkare omkring 2,500 kronor och för en amanuens 1,500 kronor.

Af ofvanberörda till styrelsen afgifna yttranden finner styrelsen det otvetydigt framgå, att, på sätt jämväl motionären medgifvit, den gynekologiska kliniken vid Sabbatsbergs sjukhus är af synnerligt stor vikt för den medicinska undervisningen och därför ej bör borttagas, äfvensom att, om afdelningen förstörades, skulle, i öfverensstämmelse med hvad professoren Westermarck framhållit, därmed kunna undanrödjas största delen af de olägenheter, motionären anser vidlåta den kliniska behandlingen.

På grund häraf och då styrelsen hyser den bestämda uppfattningen att en delning af den eventuellt utvidgade gynekologiska afdelningen, på sätt motionären föreslår, i en klinisk och en icke klinisk ej lämpligen kan äga rum, utan skulle medföra betänkliga olägenheter, anser styrelsen, med allt erkännande af motionens behjärtansvärda syfte, sig likväl ej kunna förorda bifall till densamma.

Stockholm den 9 mars 1906.

För sjukhusstyrelsen:

CARL NYSTRÖM.

H. W. Hedenstierna.

3.

Till styrelsen öfver Sabbatsbergs sjukhus.

Sedan styrelsen genom skrifvelse af den 16 sistlidne december infordrat mitt utlåtande med anledning af hälsovårdsnämndens till styrelsen aflåtna remiss angående yttrande öfver en af kamrer P. B. Romare hos Stockholms stadsfullmäktige inlämnad motion om inrättandet å Sabbatsbergs sjukhus af en icke klinisk afdelning för kvinnosjukdomar, får jag anföra följande:

Motionären betecknar det som ett »missförhållande att i Stockholm intet tillfälle gifves för obemedlade eller mindre bemedlade kvinnor, lidande af sådana sjukdomar, som på Sabbatsbergs gynekologiska afdelning behandlas, att erhålla vård å sjukhus af specialist utan att underkasta sig de konsekvenser, som sjuk-

husets egenskap af klinisk undervisningsanstalt medför», och han säger om dessa konsekvensers innebörd, att den »hvarken bör eller behöfver närmare belysas».

Då detta är all den motivering, motionären framlagt, vill det synas, som om inga särskilda anmärkningar angående missbruk af den gifna rätten att å gynecologiska afdelningen meddela undervisning skulle ligga till grund för motionens framställande, utan som om motionären fastmer ansåge det ligga i sakens natur, att den förefintliga anordningen medförde påtagliga missförhållanden för de å afdelningen behandlade sjuka.

Styrelsen känner noga de åtgärder, som såväl mina företrädare som jag vidtagit för att den särskilda uppgift, stadsfullmäktige medgifvit denna afdelning, icke skall menligt inverka på den allmänna uppgift, den har i likhet med sjukhusets öfriga afdelningar, att vara en vårdanstalt för sjuka. Det kunde därför synas obehöfligt att här ingå på en skildring af desamma, särskildt som ingen direkt anmärkning blifvit framställd mot de kliniska lärarnes skötsel af afdelningen, men då en utomstående af lätt insedda skäl ej kan äga kännedom om de förhållanden, under hvilka arbetet utföres, och därför kan hafva bibragts en oriktig uppfattning af förhållandena, anser jag mig i korthet böra redogöra för dessa åtgärder.

Från början vill jag då påpeka, att inga ronder med kandidaterna förekomma, utan alla demonstrationer ske i undersökningsrummet. Att aldrig en patient i undervisningsändamål underkastas en undersökning, om detta för henne innebär någon risk, är väl utan vidare klart; ej heller en patient, hvilkens sjukdom är af den art, att en undersökning är särskildt smärtsam. Vidare demonstreras aldrig annat än i ytterst sällsynta undantagsfall en patient mer än en gång under den tid, hon vistas på afdelningen. Jag anser mig således utan tvekan kunna säga, att jag aldrig begagnat de inneliggande sjuka i undervisningsändamål på ett sätt som i något afseende menligt inverkat på behandlingen af deras sjukdom, utan har jag städse haft för ögonen, att jag först och främst är läkare på en sjukafdelning, endast i andra hand lärare vid en undervisningsanstalt.

Jag vill sålunda på det bestämdaste betona, att undervisningen icke medfört några som helst missförhållanden med afseende på sjukvården. Visserligen kan det vara tänkbart att en demonstration i en del undantagsfall kan medföra obehag af psykisk art, men det är min bestämda erfarenhet, att detta icke på långt när spelar den roll, som den utomstående af brist på kännedom om verkliga förhållandet möjligen föreställer sig, och är för öfrigt af ringa betydelse i förhållande till de fördelar, som patienten har just å en universitetsklinik. Det ojämförligt största flertalet verkligt sjuka tager en dylik demonstration med det största jämn-

mod och en sund instinkt, att detta icke är något att blygas öfver. Dock vill jag nämna, att jag med tillhjälp af underläkarens och sköterskornas intimare kännedom om patienterna söker undvika sådana, som kunna väntas vara särskildt ömtåliga. Om afdelningen vore större, så är det klart, att detta ännu fullständigare än för närvarande skulle låta sig göra. Ty genom den takt och hänsynsfullhet, som läkarne och personalen måste iakttaga gentemot hvarje enskild patient, kan man på en större afdelning ännu lättare undvika att kliniskt demonstrera sådana fall, där man har någon anledning misstänka, att kvinnan skulle finna detta svårt eller obehagligt.

Slutligen är det en annan synpunkt, som i detta sammanhang måste beaktas, nämligen hvad gagn en dylik klinik gör. På den punkten torde meningarna icke vara delade. Stockholms stadsfullmäktige ha gjort och göra alltjämt den medicinska undervisningen och därmed sin stad och hela landet en ofantlig tjänst. Det är nämligen icke så, att det medgifvande af klinisk undervisning, stadsfullmäktige gjort, främst är att betrakta som en tjänst åt Karolinska institutets lärare, hvilket motionären synes anse, när han säger, att »den medicinska högskolans målsmän fått röna tillmötesgående vida utöfver hvad de haft rätt att vänta». Här är fråga om något vida mer, ett bidrag till höjande af läkarebildningen i Sverige, en tjänst åt hela landet. Det går för närvarande genom hela läkarekåren en stark strömning i riktning att söka utvidga den praktiska läkareutbildningen, och denna rörelse har mötts med det största förstående från landets snart sagdt samtliga större sjukhus. Allmänheten torde också väl inse, att här sammanfölla dess och läkarekårens intressen. Man måste komma ihåg, att alla de nyss berörda svårigheterna med anledning af sjukdomarnas grannliga natur, som speciellt vid denna klinik möta läraren, ökas alldeles ofantligt genom att de sjukas antal är litet, emedan läraren har en oafvislig skyldighet gent emot allmänheten att tillse, att läkarebildningen på detta område icke sjunker under en viss nivå. Ju större afdelningen är, desto lättare måste det bli för läraren att tillgodose detta allmänhetens kraf på läkaren och det oaktadt alldeles undvika eller i hög grad förminska de obehag för patienterna, som af undervisningen kunna uppstå. Om motionen icke vinner stadsfullmäktiges bifall, utan hela den föreslagna gynekologiska afdelningen som hittills upplåtes för undervisningen, skulle alldeles visst de af motionären sannolikt närmast åsyftade missförhållandena, hvilka redan nu äro betydligt mindre, än han möjligen föreställer sig, kunna i hög grad ytterligare reduceras. Dessutom skulle stadsfullmäktige därigenom kraftigt hafva

bidragit till läkareutbildningens höjande på området till fromma ej blott för staden, utan för hela landets invånare.

Till sist torde det vara öfverflödigt att inför sjukhusets styrelse påpeka, hvilka olägenheter som skulle blifva en följd af att tvenne gynekologiska afdelningar inrättades på samma sjukhus, en klinisk och en icke klinisk. Alldeles oafsedt de rent administrativa egendomligheter, som skulle uppstå, skulle en dylik anordning helt säkert komma att skapa just sådana situationer, som motionären velat undvika. Det som nu icke uppfattas som något egentligt obehag — annat än i enstaka undantagsfall — skulle helt visst i många fall få denna karaktär, om det skulle särskildt framhållas, att å en viss afdelning icke förekomme klinisk demonstration. Den kliniska öfverläkarens ställning skulle blifva olidlig, därför att alla hans bemödanden att med takt och finkänslighet förhindra uppkomsten af ledsamma situationer skulle på förhand vara omöjliggjorda genom det officiella framhållandet att patienterna på den ena afdelningen skonades från hans behandling.

Då jag sålunda anser, att erfarenheten visat, att undervisningen icke i något afseende menligt inverkat på sjukvården å den gynekologiska afdelningen och att de personliga obehag, som undervisningen medfört för patienterna, redan nu äro ganska små, samt då jag anser, dels att dessa obehag skulle kunna än ytterligare minskas, om afdelningen blefve större, dels att de fördelar för allmänheten, som redan nu vinnas genom den förbättrade läkareutbildningen, skulle i hög grad härigenom ökas, tillåter jag mig vördsamt hemställa, att styrelsen ville tillstyrka, att hälsovårdsnämnden ville yrka afslag å motionen.

Stockholm den 25 januari 1906.

F. WESTERMARK.

4.

Till styrelsen för Sabbatsbergs sjukhus.

Sedan hälsovårdsnämnden anmodat styrelsen för Sabbatsbergs sjukhus att afgifva yttrande öfver en af kamrer P. B. Romare hos stadsfullmäktige väckt motion om vidtagande af vissa förändrade anordningar vid den gynekologiska

afdelningen å Sabbatsbergs sjukhus och sedan öfverläkaren å sagda afdelning, prof. F. Westermarck, afgifvit infordradt utlåtande i ärendet, får jag härmed anföra följande.

Med anslutning till hvad prof. W. anfört, får jag för min del tillägga, att hvarken till styrelsens eller direktörens kännedom kommit något fall, då de framstående, såväl förutvarande som nuvarande klinikiska lärare, hvilka här vårdat och vårda de sjuka, skulle eftergifvit något af sin skyldighet att behandla dessa lidande medmänniskor på ett sätt, som, öfverensstämmande med tidens humanitära åskådning, sätter vården om de sjuka i första rummet samt tager noggrann hänsyn till patienternas fysiska och psykiska tillstånd och endast därefter låter undervisningen göra sig gällande, därest detta kunnat ske utan att dessa ömtåliga sjuka utsatts för alltför stora obehag. »De konsekvenser, som sjukhusets egenskap af klinisk undervisningsanstalt medför» och hvarom motionären talar, torde nog ej heller vara af den stora betydelse för de sjuka, som man skulle kunna sluta till af motionen, utan torde här nog föreligga en viss missuppfattning och ett öfverskatande af hithörande förhållanden, hvilket ock är prof. W:s på mångårig erfarenhet grundade uppfattning.

En viss fördel för Stockholms kommun medför äfven den nuvarande anordningen däri, att kostnaden för läkarevården å afdelningen ej bestrides af staden, hvars budget sålunda häraf ej betungas.

Visserligen framgår af den historik, som anföres i motionen, att medgifvandet för Karolinska institutet att för undervisningen erhålla åt sig upplåten en afdelning vid sjukhuset lämnades 1879 »undantagsvis intill dess det medicinska läroverket blir i tillfälle att vid Serafimerlasarettet förskaffa sig en egen klinik för kvinnosjukdomar» och att därför denna öfverenskommelse skulle ansetts bortgå till ända, när det senare 1893 realiserades. Emellertid har under den period, som ligger mellan dessa år, den gynekologiska disciplinen utvecklats på ett sätt, hvarom man före 1879, i den så att säga förantiseptiska tiden, ej kunnat drömma. Operationer utföras nu i större antal än förut, och under behandling kunna numera tagas många fall, som förut fått gå ohulpna från läkaren. Med detta utvidgade verksamhetsområde följer ock nödvändigheten för de studerande att de sättas i tillfälle att få se ett större antal sjuka, än som förut möjligen kunnat behövas. Det är därför ej underligt, att till och med efter det tillskott af platser, som erhöles vid öppnandet af gynekologiska kliniken å Serafimerlasarettet, denna vetenskaps målsmän skulle finna, att antalet af de sjuka, som kunde komma att bli iakttagna af de studerande, ändå skulle vara vida mindre, än hvad ämnets vikt

kräfde, hvaraf äfven följer, att ett lämnande af afdelningen vid Sabbatsbergs sjukhus skulle varit för detta studium i hög grad kännbart.

Också lider det intet tvifvel, att stadsfullmäktige gjort och göra den medicinska utbildningen och därmed sin stad och hela landet en ovärderlig tjänst genom att fortfarande medgifva, att klinik får hållas å sjukhusets gynekologiska afdelning.

Motionären föreslår ej en inskränkning af detta medgifvande utan har tänkt sig, att vid den nu föreslagna utvidgningen af sjukhuset, då möjlighet kan förefinnas att få det nuvarande antalet sjukplatser å afdelningen för kvinnosjukdomar fördubbladt, tvenne skilda afdelningar skulle anordnas, en klinisk och en icke klinisk. Men äfven med en dylik tillökning af sjukplatser och om dessa alla tagas i anspråk för kliniken, skulle icke desto mindre antalet sjuka, som vore att påräkna för undervisningen, icke blifva för stort. Men däremot skulle läraren sättas i tillfälle att vid utväljandet af fallen för undervisningen, sin plikt likmätigt, gå till väga med den allra största noggrannhet och ändå kunna ha fall att föreläsa öfver. Professor W. yttrar också riktigt, att ju större afdelningen är, med dess mera lätthet låta sig undanrödjas de obehag för patienterna, som motionären anser föreligga.

I motionen lämnas ingen antydning om huru den föreslagna delningen skall anordnas. Man kan då tänka sig de båda afdelningarna ledda af samma eller af olika chefer. Kommer det förra att äga rum, synes det mig ej leda till annat resultat, än att läraren försökte att i största möjliga utsträckning förvärfva för den kliniska afdelningen alla fall, som vore af intresse för undervisningen. Så snart den icke kliniska afdelningen vore fullt belagd måste därför de sjuka, därest de öfverhufvudtaget vilja bli vårdade å sjukhuset, söka sig in på den kliniska afdelningen och måste då taga dess »konsekvenser».

Skulle åter den ena afdelningen bibehållas under samma villkor, som f. n. äger rum, och ny chef, icke lärare, tillsätts för den andra, skulle däraf uppstå olägenheter af flerehandas slag, oafsedt den ökade kostnad, som häraf skulle tillskyndas staden. Fara skulle kunna föreligga, att en viss täflan komme att äga rum, i så måtto, att hvardera chefen skulle söka att för sin afdelning förvärfva de ur medicinsk synpunkt mest intressanta fallen. Härtill kommer, att tänkas kan, att den ena afdelningen kan komma ett vara föga belagd, den andra åter öfverfylld, ett förhållande som tvifvelsutan skulle vara till skada för sjukvården och utrymmets tillvaratagande. Ett uppdelande af afdelningen i en klinisk och en icke klinisk synes därför vara ett icke fullt väl valdt förslag.

På grund af hvad såväl af professoren Westermarck som af mig här ofvan anförts får jag föreslå, att styrelsen vid Sabbatsbergs sjukhus ville hemställa, att hälsovårdsnämnden ville afgifva det yttrandet, att motionen synes ej böra väcka stadsfullmäktiges gillande.

Sabbatsbergs sjukhus den 12/2 1906.

H. WETTERDAL.